

**Mgr. Tomáš Petruš: Jago a preman - kontroverzní hrdinové
indonéské historie**

Zvolené téma disertační práce Tomáše Petruše představuje alarmující problém současné historie Indonésie. Jak autor uvádí pro zpracování práce zvolil diachronní komparativní metodu. Zabývá se historickými, sociálními a politickými aspekty spolupráce kriminálních a polokriminálních postav s vládnoucími elitami v průběhu indonéských dějin od třináctého století až po současnost. Důležitost teoretického řešení tohoto problému vidí autor i ve skutečnosti, že většina autorů klasických děl indonéské historiografie a kulturní antropologie do jisté míry toto téma přehlíží. Na druhé straně však by jistě nebylo zcela objektivní vývoj politických a sociálních institucí v Indonésii v současné době až jednostranně kriminalizovat.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol, v podstatě podle vývoje osobností, na něž je tato práce z hlediska historického zaměřena. V úvodu první kapitoly (Indonéští jagové vrcholného středověku a novověku - bandité, rebelové, vznešení žoldnéři) autor disertační práce podává dobrou charakteristiku pojmu "jago" se zdůrazněním nutnosti ovládnutí tajného učení "ngelmu" na základě esoterických nauk a tím způsobem získání duchovní síly "kasaktèn". Uvádí i typická javánské pojetí moci.

Při sledování ústředního tématu práce je třeba vycházet ze skutečnosti, že se ústřední tematika liší i z hlediska teritoriálního, neboť snad žádný jiný státní celek nezahrnuje tolik odlišností, jak etnických tak i kulturně historických. Jago, který je fenoménem typicky javánským, má ve východní části souostroví už zcela jiný charakter - mnohem drsnější a evidentně průhlednější než na mysticky zahalené a značně sofistikované Jávě. Esoterickému učení se však nevěnují jen jedinci zvaní jago, není to jejich výlučnost, nýbrž naopak, je to jakási nutnost každého jedince javánské společnosti na určité vyšší společenské úrovni a nebylo, ani dnes to není, pouze úzce motivováno. Autor vychází z hodnocení fenoménu "jago" předních světových indonésistů, podává však zasvěcený výklad i hodnocení vlastní. ne vždy s oněmi autoritami souhlasný.

Velice správně se proto autor zaměřuje na sledování dané tematiky ve třech odlišných teritoriích - na východní Jávě 13.století (příběh o Ken Arokovi, kriminálním živlu par excellence, z kterého se stal prozíravý vladař), na jižním Sulawesi 17.století (jakýsi protiklad oduševnělé Jávě, oblast námořních pirátů.Kontroverzní a ambivalentní postava Arung Palakky). Velmi dobré a podložené hodnocení událostí Makassarské války. V další části se vrací na Jávou, tentokrát na Jávou střední - Mataram II. Pozornost věnuje Trunajayovi a jeho rebelii. Hodnotí ale i současné panovníky, jimiž byli Amangkurat I. a Amangkurat II. Myslím, že negativní hodnocení těchto panovníků je trochu přehnané. Jistě, že nebyli panovníky příkladnými, leč leč označovat je za paranoiky je trochu přehnané, protože v jejich případě šlo spíše o neosvícený a nerozumný způsob vládnutí a nezkušenost ve styku s Evropany, vládnoucími zbraněmi a kapitálem, i neschopnost odhadnout cíle, za kterými do souostroví připluli. I slovem "gangster" bych zde trochu šetřila.

V úvodu k druhé kapitole (Jago v koloniální době) autor disertační práce zdůrazňuje, že ohniskem jeho zájmu bude především jago-gangster jakožto neformální a neoficiální policista a biřic, pracující pro krále a pro příslušníky vládnoucí a nejbohatší vrstvy. Nikoli tedy o jagovi jakožto lidovém hrdinovi. Za tohoto předpokladu je kapitola zpracována dobře.

Velice dobře je zpracován úsek věnující se socioekonomickým podmínkám v době předkoloniální, právě tak pasáž věnovaná nástupu Nizozemců, přesněji osobě aristokratického bojovníka - prince Diponegora, jeho charakteru, jeho zaujetí pro osvobození Jávy od evropských hegemonů a snahu o vybudování stabilního království - islámského státu - Dar-ul-Islam.

Všimá si problémů agrárně ekonomických, rozporu mezi chápáním prospěšnosti nebo realizovatelnosti záměrů místních vládců i činovníků vesnických samospráv na jedné straně a evropských příchozích ("vetřelců") na straně druhé, dopadu kulturního systému (Cultuur-stelsel) na ekonomiku a životní úroveň javánských vesničanů, převratných změn na javánském venkově v oblasti správní i ekonomické. Na tomto pozadí ukazuje na přerod tradičního jaga - ústředního motivu této práce - do jeho postupně nové role a nové chápání jeho smyslu. Upozorňuje však i na ambivalentnost této osobnosti, která je často námětem lidových vyprávění a literárních prací, kde vystupuje jako obdivovaný hrdina. Kladnou roli jaga v tomto případě, oproti autorovi, bych však přijala. Vývoj ke zločinnosti se vlastně v podstatě objevuje až se stykem javánské společnosti s cizím, resp. západním světem, snad i s prosazováním se islámu. ať už to byli náboženští činitelé nebo muslimští vemoži, což ovšem v podstatě splývá v jedno. Je zajímavé, že tyto jevy se nikdy neobjevovaly ani na Bali, ani na Západní Jávě v oblasti uzavřené okolnímu světu a obydlené etnikem Badui, ani ve Východní Jávě v pohoří Tengger, dodnes hindu-javánské. Podle mého názoru tedy, ony negativní jevy nepramení z vadnosti povahy, ze sklonů k násilnictví, ale z určité nutnosti obstat v současném světě. Indonéská společnost není násilnická, zločinnost tam nebudí o nic více než v jiných zemích, jde spíše o snahu úspěšnou či méně úspěšnou současnou obtížnou situaci zvládnout.

Ještě některé drobnosti: I výraz preman má význam ambivalentní. V minulosti znamenal vždy civilistu, na rozdíl od příslušníka ozbrojených sil. S novým negativním významem se i ve slovnících objevuje až od roku cca '90. A pencak silat, ten se zavádí na školách, zvláště v dívčích třídách, jako prvek sebeobrany.

Velice dobře je zpracovaná kapitola třetí (Jago a pemuda v době japonské okupace a Indonéské revoluce (1942-1949) i kapitola čtvrtá (Politické a komunální násilí v postkoloniální Indonésii).

V podstatě totéž platí i pro celou předloženou disertační práci. Mgr. Tomáš Petruš nejen že opírá o nejkvalitnější dostupné prameny, má ale i výborné znalosti indonéské historie, nadto

však i nesmírně hluboké znalosti javánské kultury, její filosofie a mystiky, a ovládá i javánský jazyk. Čas ztrávený na Jávě, ať už v rámci studijního pobytu nebo odborné práce tlumočnické, využil i k pochopení indonéskeho ducha a způsobu myšlení, i otázek, spojených s běžným životem. To všechno plně uplatnil při zpracování své disertační práce, která svým způsobem vyniká nad řadu odborných prací západních autorů. Vytkla bych mu pouze určitý negativismus při hodnocení popisovaných jevů indonéske společnosti. To však neubírá na jinak výborné kvalitě jeho práce.

Ing. Zorica Dubovská, prom.fil.